

ŠKOLA V PRÁVU

ZPRAVODAJ PRO KLIENTY SMS-SLUŽBY S.R.O.

ČÍSLO 4/2022

WWW.SKOLAVPRAVU.CZ

WWW.SMSCR.CZ

WWW.SMS-SLUZBY.CZ

Jsmo SMS-sluzby s. r. o. Obcím a školám pomáháme s ochranou osobních údajů, administrací veřejných zakázek a dotací a s vypořádáním autorských práv. Nabízíme také pomoc se strategickým plánováním i auditu webových stránek a pro klientské školy provozujeme bezplatnou právní poradnu. Více se dozvíte na www.sms-sluzby.cz.

Je lepší být na začátku než tvrdit, že to nejde

Václav Maněna patří k lidem, kteří se rozhodli svoje zkušenosti předávat ostatním. Učí informatiku, zabývá se kyberbezpečností, upozorňuje na rizika digitálních technologií a snaží se zvyšovat povědomí o fake news. Jak si v těchto oblastech stojí české školy? Kde dělají chyby při zabezpečení své sítě a co vše se musí školy a učitelé ještě sami naučit?

Jste učitel informatiky, vzděláváte ostatní učitele v oblasti IT technologií. Umí české školy dobře pracovat s digitálními technologiemi a využívat plně jejich potenciál ve výuce?

Upřímně řečeno, v této oblasti nejde vůbec generalizovat, protože kvalita a přístup škol a jednotlivých učitelů se velice liší. Vůbec přitom nezáleží na věku, typu školy, její velikosti nebo na tom, jestli se jedná o vesnickou malotřídku či soukromou střední školu ve velkém městě. Stejně jako v jiných oblastech školství i tady platí, že nejvíce záleží na lidech. S tím souvisí i to, jaký má škola vztah se zřizovatelem a jak se zřizovatel staví k významu technologií a inovacím výuky.

Rozhovor

Co najdete v tomto čísle

- Prostředky na ONIV se podle rozpisu financí pro jednotlivé školy významně snížily
- Krajní případy nevhodného chování může řešit i Policie ČR
- Ve vytýkáčím dopise musí být detailně popsáno jednání zaměstnance
- Informace o testovaných osobách ve školách je možné z velké většiny smazat
- Nelegislativní materiál informuje o záměru na zřízení školních psychologů a školních speciálních pedagogů
- Pro přijímací řízení do škol a rozhodnutí o (ne)přijetí dítěte ke vzdělávání lze využít tiskopisy v ukrajinštině
- Kvůli ukrajinským dětem provedlo ministerstvo mimořádný průzkum o volných kapacitách škol a školek
- Ministerstvo školství zveřejnilo metodické doporučení pro zřizovatele k odměňování ředitelů
- Prakticky a srozumitelně! SMS-sluzby pro vás připravují webináře „rodinného“ typu

Nové začátky

Vážení a milí čtenáři, duben bychom mohli s nadsázkou označit za měsíc nových začátků. Naplno odchází zima a propuká jaro, předškoláci u zápisů předvádějí, že už mají na to začít v září nový život školáka, zatímco deváťáci prokazují svoje znalosti u přijímacích zkoušek a činí tak první významné kroky ke svému vysněnému povolání.

Letošní duben je zvláštní i v jiných ohledech. Mnoho škol zažívá svoje poprvé v kontaktu s dětmi a žáky cizinci, nový život začíná řadě ukrajinských dětí, které uprchly před válkou. Přejme jim všem a udělejme vše, co je v našich silách, pro to, aby se tento nový život odehrával v co největším poklidu.

Váhala jsem, zda věnovat i dubnové číslo zpravodaje začleňování ukrajinských dětí do škol, otázkám, které se však budou v následujících měsících ještě vyvíjet. A protože je zde i řada dalších aktuálních témat, na která

je třeba zaměřit pozornost, zabrousila jsem nakonec společně se svými kolegy do trochu jiných oblastí, věřím, že inspirativních a zrovna tak důležitých. Koneckonců, posuďte sami.

Příjemné čtení a krásné nové začátky, přátelé!

Lenka Matějová
šéfredaktorka

A co se týká toho využívání potenciálu?

Ohledně využívání potenciálu je otázka mírně zavádějící, protože často není ani žádoucí využívat technologie na sto procent. Spíše jde o to, využívat je rozumně a účelně. Je to velmi složité a jak jsem říkal, mezi školami existují velké rozdíly. Obecně ale mohu s čistým svědomím říct, že za období pandemie udělaly školy ohromný kus práce a většina z nich si našla k technologiím svou cestu. Nejsou vůbec žádnou výjimkou učitelé, kteří zpočátku o některých věcech tvrdili, že jsou nemožné, a o několik měsíců později je začali používat. Učil jsem stovky učitelů a dobře vím, že hlavní problém je často „v hlavě“, ve způsobu, jak na problém nahlížíme. Některé školy se dnes sice podle mého názoru úplně zbytečně vrací do starých kolejí, ale vzhledem k tomu, kolik problémů teď musí učitelé a ředitelé řešit, jim to vlastně nemám za zlé. Hodně škol se ale posouvá správným směrem a kdo to myslí s využíváním technologií vážně, dobře ví, že je to kontinuální (ale smysluplná) dřina a běh na dlouhou trať. Koupí digitálních pomůcek to jen začíná.

Dokáží učitelé předat dětem praktické dovednosti ve využívání moderních technologií?

Většina učitelů podle mého názoru praktické zkušenosti předává, ale dobře vím, že v této oblasti existují ohromné rezervy. Je to často dané i tím, že učitelům chybí metodická podpora a dostatek času na přípravu. Velkým nepřitelem je také strach, přeci jen je někdy z mnoha důvodů pohodlnější se pohybovat spíše ve vodách teorie. Teorii chápeme jako nezbytný základ a na praktickou aplikaci nám někdy nezbyvá tolik času a odvahy. Tohle by vydalo na samostatný článek (*smích*).

Takže jsou školy zatím spíš na začátku cesty?

Ano, mnoho škol je opravdu spíše na začátku, ale nepovažuji to za nic špatného. Je lepší být

na začátku než tvrdit, že to nejde. Jako učitel informatiky jsem na takový stav zvyklý, jsem vlastně pořád „na začátku“ a neustále se učím nové postupy a věci, mnohdy i od žáků.

Když je řeč o IT vybavení škol... Dostanou se dnes všechny školy, pokud chtějí, k modernímu vybavení?

Rozhodně ne, ale tady zase záleží na mnoha okolnostech. Znáím mnoho případů, kdy je škola nakloněná inovacím a smysluplnému využívání technologií, ale zřizovatel zkrátka nemá peníze nebo má na věc zcela odlišný názor. A přestože existují různé dotační programy, problém je, že si z nich školy obvykle nemohou koupit vybavení, které by potřebovaly nejvíce.

Takže je to otázka jen peněz?

Na druhou stranu znám školy, kterým nepomůže ani sebevětší objem peněz, protože jsou přesvědčené o škodlivosti technologií, některé na tom mají dokonce založený image. Víím, že se opakují, ale je to opravdu velice složité téma a nejde moc zevšeobecňovat.

V čem přímo školy často dělají chyby v IT bezpečnosti školní sítě, školních počítačů?

Obecně vzato v podceňování rizik a jejich dopadů. V poslední době se to ale začíná měnit, protože hodně škol řešilo ztrátu dat a zažily různé kybernetické útoky. Problém je také v tom, že některé školy nemají dostatek peněz na kvalitní zabezpečení sítě. A s tím je spojená i pozice správce IT. Mnohdy ho dělá na částečný úvazek třeba učitel informatiky nebo ředitelka malotřídky. Správce by se měl starat o hladký provoz techniky, podporu uživatelů a věci spojené s běžným provozem. Jenže kybernetická bezpečnost je samostatný obor, který má v ideálním případě na starosti specialista. „Ajťáci“ bývají ve školách přetížení a na kybernetickou bezpečnost jim nezbyvá čas, navíc často nemají potřebné vybavení ani znalosti.

Václav Maněna je učitel informatiky na střední škole. Je také lektorem, IT specialistou, youtuberem a správcem facebookové skupiny Výuka informatiky. Spolupracuje s Národním pedagogickým institutem. Poskytuje webináře a online konzultace pro školy a organizace, které podporují vzdělávání. Radí firmám a vzdělávacím agenturám s nasazením a využitím vzdělávacích technologií. Na sociálních sítích publikuje tipy a různé legrácky z výuky informatiky.

Některé školy, aby ušetřily finanční prostředky, čas od času využijí nástroje, které jsou zdarma, ve free verzích. Znamená to nějakou hrozbu pro školní sítě, školní počítače, nebo lze tyto nástroje využít bez obav?

Existují velice kvalitní free nebo open source nástroje, které jsou mnohdy dokonce z hlediska bezpečnosti lepší volbou než ty placené. Jako příklad mohu uvést třeba správce hesel Bitwarden, který mohou kvůli otevřenému kódu analyzovat nezávislé instituce a díky tomu prochází bezpečnostními audity. Že je něco zadarmo, prakticky s bezpečností moc nesouvisí, jde spíše o to, jak autoři softwaru reagují na chyby, jak rychle a často vycházejí bezpečnostní aktualizace atd.

Ve veřejném prostoru slyšíme pojmy jako kybernetická bezpečnost, digitální gramotnost. Jaký je mezi nimi vztah?

Jedno s druhým neoddelitelně souvisí. Myslím, že je lepší chápat kybernetickou bezpečnost jako součást čehokoliv v běžném životě, protože se reálně týká všech jeho oblastí. Bylo by skvělé, kdyby uživatelé obecně více přemýšleli. Například: „Je dobré půjčit dítěti mobilní telefon, ve kterém mám bankovníctví?“

Orientují se čeští učitelé v oblasti kybernetické bezpečnosti? Znají základní pravidla? Nebo je pořád co zlepšovat?

Většinou neznají. Pořád je co zlepšovat. Z mého pohledu je nejdůležitější pracovat s učiteli na změnách postojů. Mnohokrát jsem zažil, že si po školení základů kybernetické bezpečnosti uživatelé změni hesla a nastaví si u služeb, které využívají, dvoufaktorovou autentizaci. Někdy to ale neudělají, protože mají pocit, že je třeba ta dvoufaktorová autentizace zdržuje při běžné práci, a je pro ně důležitější pohodlí než bezpečnost. To je ale proto, že si neuvědomují případné následky.

Patří do digitální gramotnosti i práce s informacemi a schopnost ověřovat pravdivost informací?

Ano.

Jak jsou na tom učitelé s rozpoznáváním fake news? A jak děti?

Předčí v této oblasti děti své učitele?

Jak kteří, tady opět nejde generalizovat. Možná vás to překvapí, ale znám několik učitelů, kteří dokonce fake news a různé hoaxy sdílejí na sociálních sítích a v e-mailech.

Můžete nám dát krátký návod na to, jak poznáme fake news? A jak ověřit, že text je pravdivý?

Nemůžu, protože je to velice složité a techniky dezinformátorů jsou často nesmírně pokročilé. Jednoduché, „instantní“ řešení neexistuje. Obecně je potřeba ověřit informaci z více zdrojů, což je u textu díky vyhledávačům relativně jednoduché. U obrázků je vhodné si všimnout podezřelých detailů a ověřit je pomocí reverzního vyhledávání. Nedávno jsme na toto téma pořádali s Google User Group online workshop, kde prakticky ukazují některé techniky. Záznam i všechny podklady najdete [zde](#). Můžete si také jednoduše vyrobit vlastní podvržené fotografie.

Patří výuka o kyberbezpečnosti do mateřských škol? Děti dnes často drží tablet nebo mobil dřív, než umí pořádně mluvit, nebo dokonce chodit. Je to pro ně úplně přirozená věc.

Rozhodně patří. Přitom to vůbec neznamená, že by u toho děti musely držet v ruce tablet. Je potřeba je učit základní pravidla a seznamovat je s riziky vhodnou formou. V této souvislosti bych rád zmínil třeba projekt kyber pohádky (dostupné [zde](#)), na němž spolupracují Centrum kybernetické bezpečnosti a Národní úřad pro kybernetickou bezpečnost.

Na některých školách probíhá od začátku školního roku výuka informatiky podle nového kurikula.

Je to efektivní cesta, jak zlepšit digitální gramotnost nejen žáků, ale i učitelů? A co je třeba pro to ještě dál udělat?

Ve skutečnosti se jedná o změny ve více předmětech, nejde jen o změnu výuky informatiky. V kurikulu se objevuje nová digitální kompetence, která by se měla promítnout do všech předmětů. Jestli je to efektivní nebo ne, záleží opravdu hlavně na učitelích. Aby tomu tak bylo, budou potřebovat dobrou metodickou podporu a spoustu příkladů dobré praxe. Mám pocit, že v téhle reformě záleží víc než kdy jindy na tom, aby učitelé spolupracovali a hodně přemýšleli o provázanosti jednotlivých předmětů. Jedna věc je změna myšlení (což bude pro mnohé nepřekonatelný problém), ale také je nutná pomoc vedení a MŠMT. Je třeba učitele přesvědčit o smysluplnosti těchto kroků a podpořit je. Podle mého názoru má v tomto MŠMT velké rezervy. Je hodně oblastí, ve kterých by učitelům mohlo jít více naproti. Nejedná se přitom o žádné složitosti, často by jako první krok stačilo pochopit běžné problémy, potřeby a starosti učitelů.

Ptala se
Lenka Matějová

Krátce ze školství

Prostředky na ONIV se podle rozpisu financí pro jednotlivé školy významně snížily

Ve srovnání s rokem 2021 si školy na položce ostatní neinvestiční výdaje (ONIV) celkově polepší. Dobrá zpráva? Pro řadu škol ani ne. Prostředky z Národního plánu obnovy (NPO), jimiž se běžné ONIV mají dorovnat, jsou totiž účelově vázané.

Po nárůstu „běžných“ ONIV přišel v roce 2022 pokles

V roce 2021 došlo k výraznému nárůstu tzv. ostatních neinvestičních výdajů (ONIV) u škol. Celkem bylo mezi školy prostřednictvím normativů rozděleno 3,21 mld. Kč.

V roce 2022 je celková částka ONIV podobná, činí celkem 3,51 mld. Kč. Když ale nahlédneme „pod pokličku“, uvidíme, že se skládá z „běžných“ ONIV a z prostředků NPO. Konkrétně se mezi školy rozděluje 1,24 mld. Kč z NPO. „Běžné“ ONIV jsou ve výši 2,27 mld. Kč. A to už je výrazný pokles ve srovnání s rokem 2021.

Školy mohou mít už na jaře vyčerpány stanovené částky ONIV

Situace sebou nese dvě nepříjemné skutečnosti. Ta první se týká účelově vázaných prostředků z NPO, které lze využít pouze na digitalizaci a doučování v souvislosti s dlouhou

distanční výukou ve školách. Prostředky určené na doučování lze mimořádně využít i na začlenění ukrajinských dětí do škol. Finance z NPO tak nemohou nahradit prostředky z „běžných“ ONIV, protože je není možné využít pro žádný jiný účel, než pro jaký je určen.

A za druhé, rozpis přímých výdajů pro rok 2022 v členění závazných ukazatelů bylo tento rok možné stanovit až po schválení zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2022, tedy až na konci března tohoto roku. V tu dobu už mohlo mít mnoho škol částky z „běžných“ ONIV vyčerpané, protože o takto velkém poklesu nebyly dopředu informovány.

SMS ČR už požádalo o vysvětlení MŠMT

Školy se mohou dostat do situace, kdy budou muset žádat své ředitele o pomoc s úhradou vybraných výdajů, případně budou nuceny omezit některé činnosti. Sdružení místních samospráv ČR (mateřská organizace SMS-sl-

žeb) již požádalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy o vysvětlení situace.

A k čemu ONIV vlastně slouží?

Jen pro úplnost dodejme, že podle § 160 školského zákona lze z ONIV hradit např. výdaje na učební pomůcky, výdaje na školní potřeby a na učebnice (pokud jsou poskytovány bezplatně), výdaje školy na dopravu při akcích v rámci vzdělávání podle rámcového vzdělávacího programu, rovněž k hrazení náhrad za prvních 14 dnů nemoci zaměstnanců škol a školských zařízení.

